ISSN 1339-3189 5/2023

Mladá veda

Young Science

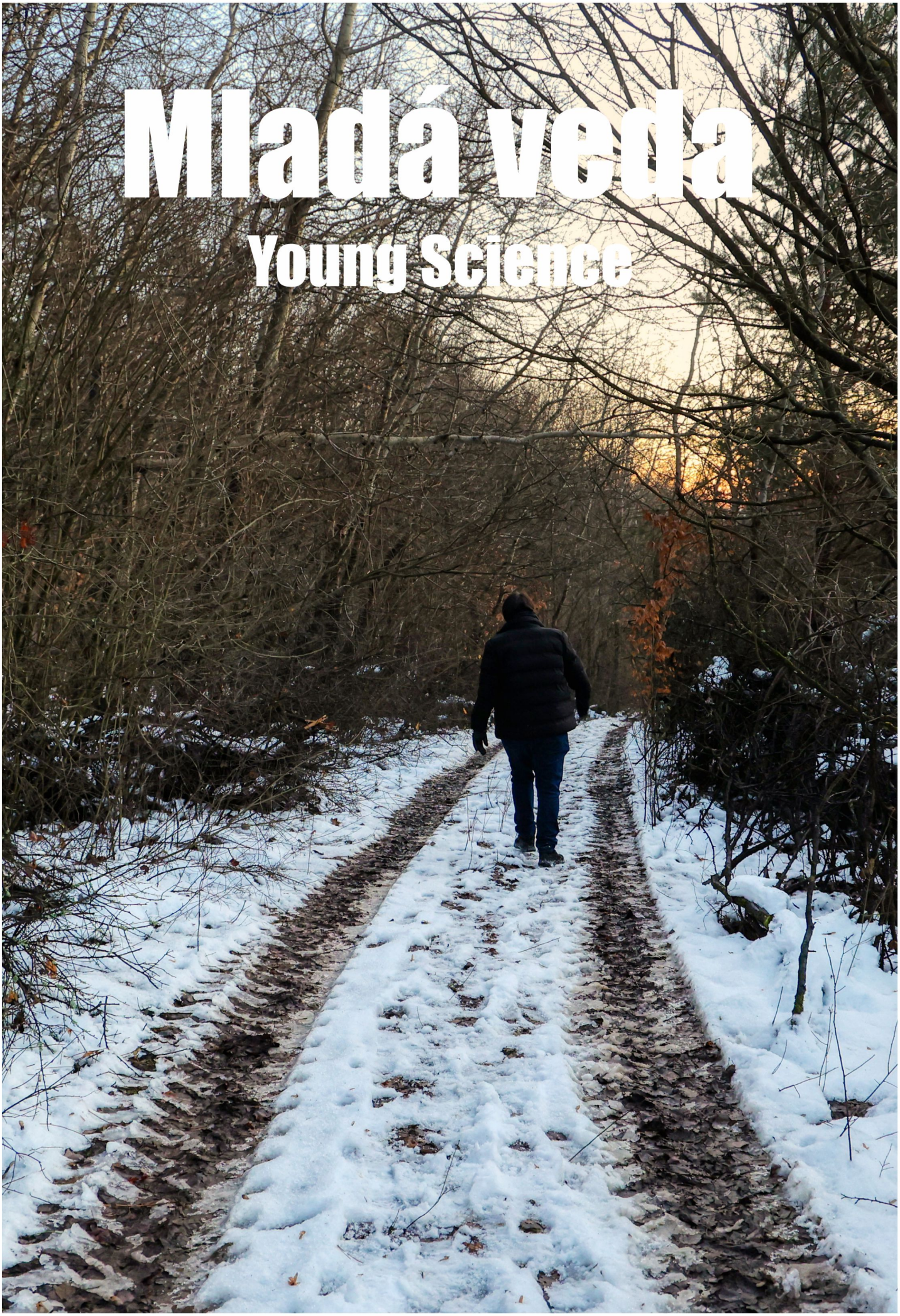

www.mladaveda.sk

Mladá veda
Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 5, ročník 11., vydané v decembri 2023
ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP
Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk
Fotografia na obálke: Zimná prechádzka. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA
doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)
doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)
Mgr. Jakub Köry, PhD. (School of Mathematics & Statistics, University of Glasgow, Glasgow)
prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)
Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)
doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)
prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)
prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)
doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra veřejné ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)
Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA
Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)
Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)
PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)
RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)
PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)
Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ
Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.
www.universum-eu.sk
Javorinská 26, 080 01 Prešov
Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

Mladá veda
Young Science
ISSN 1339-3189

Vol. 11 (5), pp. 243-253

PRÁVO NA INFORMÁCIE A SLOBODNÝ PRÍSTUP K INFORMÁCIÁM V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY A ČESKEJ REPUBLIKY

RIGHT TO INFORMATION AND FREE ACCESS TO INFORMATION
IN THE CONDITIONS OF THE SLOVAK REPUBLIC AND THE CZECH REPUBLIC

Patrik Fajak[1]

Autor príspevku pôsobí ako interný doktorand na Katedre verejnoprávnych disciplín Fakulty verejnej správy na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Vo svojom výskume a v dizertačnej práci sa venuje nečinnosti a slobodnému prístupu k informáciám, konkrétne nečinnosti orgánov územnej samosprávy v oblasti sprístupňovania a zverejňovania informácií.

The author of the article works as an internal doctoral student at the Department of Public Law Disciplines of the Faculty of Public Administration at the Pavol Jozef Šafárik University in Košice. In his research and in his dissertation, he focuses on inactivity and free access to information, specifically the inactivity of local self-government bodies in the field of making information available and publicizing it.

Abstract
In the article, we try to clarify the essence of the right to information, especially in the context of free access to information in the conditions of the Slovak Republic and the Czech Republic. In connection with free access to information, part of the text also includes a comparison of the request for disclosure of information in the countries we examined, in terms of request as well as handling of the request by public authorities. In the paper, we also point out problematic areas in the investigated issue and think about solutions to these problematic areas.
Key words: right to information, free access to information, request for disclosure of information

[1] Adresa pracoviska: Mgr. Patrik Fajak, Katedra verejnoprávnych disciplín, Fakulta verejnej správy, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Popradská 66, 04011 Košice
E-mail: patrik.fajak@student.upjs.sk

Mladá veda
Young Science
ISSN 1339-3189

Vol. 11 (5), pp. 243-253

Abstrakt

V príspevku sa snažíme o objasnenie podstaty práva na informácie, najmä v kontexte slobodného prístupu k informáciám v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky. V súvislosti so slobodným prístupom k informáciám je súčasťou textu aj komparácia žiadosti o sprístupnenie informácií v nami skúmaných krajinách z hľadiska náležitostí žiadosti, ale aj jej vybavovania orgánmi verejnej moci. V príspevku taktiež poukazujeme na problematické oblasti v skúmanej problematike a zamýšľame sa nad riešeniami týchto problematických oblastí.

Kľúčové slová: právo na informácie, slobodný prístup k informáciám, žiadosť o sprístupnenie informácií

Úvod

Právo na informácie spolu so slobodou prístupu k informáciám patria bezpochyby medzi základné ľudské práva a slobody. Každý demokratický a právny štát zakotvuje právo na informácie vo svojom právnom poriadku a prispieva k rozvíjaniu slobody prístupu k informáciám verejných inštitúcií na svojom území. Medzi demokratické štáty, ktoré dodržujú princípy právneho štátu môžeme s určitosťou zaradiť aj Slovenskú republiku a Českú republiku. V súčasnosti považujeme právo na informácie a slobodný prístup k informáciám za jedny z najdôležitejších faktorov ovplyvňujúcich občanov v oblasti verejnej politiky. V podmienkach Slovenskej ale aj Českej republiky sme sa v období pandémie ochorenia COVID-19 a vojenskej agresie Ruskej federácie na území Ukrajiny stretávali a stále stretávame s dezinformáciami, ktoré mali a majú zásadný a negatívny vplyv na fungovanie spoločnosti ako takej. Z tohto dôvodu považujeme právo na informácie a rovnako aj slobodný prístup k informáciám za problematiku veľmi aktuálnu, ale často opomínanú.

Cieľom príspevku je identifikovať východiská práva na informácie a slobodného prístupu k informáciám v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky a porovnať podmienky slobodného prístupu k informáciám v oboch vyššie spomínaných krajinách so zreteľom na žiadosť o sprístupnenie informácií.

V prvej časti príspevku sa budeme venovať definícií práva na informácie, jeho zakotvenie v medzinárodných dokumentoch, ale aj v právnom poriadku Slovenskej a Českej republiky. V nasledujúcej časti porovnáme podmienky slobodného prístupu k informáciám v nami skúmaných krajinách, identifikujeme rozdiely v žiadostiach o sprístupnenie informácií a v záverečnej časti príspevku predložíme návrhy a úvahy na posilnenie dodržiavania práva na informácie a slobodného prístupu k informáciám zo strany orgánov verejnej moci, ale aj zo strany občanov.

Právne zakotvenie práva na informácie a slobodného prístupu k informáciám

Právo na informácie a s ním súvisiaci slobodný prístup k informáciám sú zakotvené v množstve medzinárodných dokumentov, dokumentov s pôsobnosťou na území Európy, Európskej únie alebo konkrétnych štátov. Všeobecnú deklaráciu ľudských práv prijatú na pôde Organizácie spojených národov 10. decembra 1948 v Paríži môžeme považovať za základ všetkých dokumentov zaoberajúcich sa ochranou základných ľudských práv a slobôd v európskom priestore. Čl. 19 Všeobecnej deklarácie ľudských práv garantuje každému

okrem iného aj právo na prijímanie a rozširovanie informácií akýmikoľvek prostriedkami a neprihliadajúc na hranice (Organizácia spojených národov 1948). Nasledujúce dokumenty prijaté po roku 1948 považujú Všeobecnú deklaráciu ľudských práv za svoj základ, respektíve na ňu vo svojom texte odkazujú. Ďalším významným dokumentom upravujúcim právo na informácie je Európsky dohovor o ľudských právach, ktorý bol prijatý Radou Európy 4. novembra 1950 v Ríme. Spomínaný dohovor v čl. 10 ods. 1 priznáva každému právo prijímať a rozširovať informácie bez zasahovania orgánov štátu a bez ohľadu na hranice. Európsky dohovor o ľudských právach však nezakotvuje absolútne právo prijímať a rozširovať informácie bez zásahu štátnych orgánov, v čl. 10 ods. 2 predpokladá situácie, kedy je možné obmedziť dané právo orgánmi štátu. Práva priznané Európskym dohovorom o ľudských právach je teda v zmysle čl.10 ods.2 možné obmedziť len v zákonom predpokladaných situáciách, ktoré sú v demokratickej spoločnosti nevyhnutné a súvisia so zabezpečením národnej bezpečnosti a celistvosti územia štátu. Rovnako je možné spomínané práva obmedziť v situácií, kedy je potrebné zo strany štátu predchádzať nepokojom a zločinnosti alebo v prípade ochrany zdravia, morálky, povesti alebo iných základných ľudských práv. Záverečným obmedzením práv sú situácie, pri ktorých môže dôjsť k úniku informácií, ktoré sú označené ako dôverné alebo ak sa vykonávaním týchto práv zasahuje do autority a nestrannosti súdnej moci (Rada Európy 1950). V roku 1991 bol na pôde vtedajšej Českej a Slovenskej federatívnej republiky prijatý Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza LISTINA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej federatívnej republiky. Listina základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) je súčasťou právnych poriadkov Slovenskej republiky a Českej republiky do dnešného dňa. Slovenská republika implementovala listinu v pôvodnom znení aj označení ústavného zákona, Česká republika implementovala listinu do svojho právneho poriadku Usnesením předsednictva České národní rady č.2/1993 Sb. o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. Listina v čl.17 ods.1 zaručuje každému právo na informácie v spojení so slobodou prejavu. V nasledujúcich odsekoch daného článku listina zakotvuje právo prijímať a rozširovať informácie neberúc ohľad na hranice štátu, nepripúšťa cenzúru a upravuje zákonné obmedzenia prístupu k informáciám. V záverečnom odseku listina ukladá povinnosť orgánom štátu a samosprávnym orgánom poskytovať informácie, ktoré sa týkajú ich činnosti. V Európskom priestore poznáme aj ďalšie významné dokumenty, ktoré upravujú problematiku informačného práva. Medzi spomínané dokumenty bezpochyby patria: Charta základných práv Európskej únie vyhlásená v roku 2000, Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy o prístupe k verejným dokumentom Rec (2002) z roku 2002 a Dohovor rady Európy o prístupe k verejným informáciám z roku 2008.

V podmienkach Slovenskej republiky právo na informácie a slobodný prístup k informáciám nachádza svoje zakotvenie aj v základnom zákone štátu a to v Zákone č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“). Na tomto mieste je potrebné podotknúť, že zakotvenie práva na informácie priamo v Ústave Českej republiky absentuje. Ústava SR právo na informácie a slobodný prístup k informáciám zakotvuje vo svojom treťom oddiele, konkrétne v čl. 26. V súvislosti s témou príspevku si dovoľujeme

vyzdvihnúť najmä povinnosť orgánov verejnej moci poskytovať informácie o svojej činnosti, ktorá je obsiahnutá v čl. 26 ods. 5 Ústavy SR.

Slobodný prístup k informáciám sa v oboch nami sledovaných krajinách dočkal aj osobitného zákona. V podmienkach Slovenskej republiky bol prijatý Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o slobodnom prístupe k informáciám“), ktorý sa taktiež označuje ako zákon o slobode informácií alebo takzvaný „infozákon“. Česká republika v tejto oblasti prijala Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím (ďalej len „zákon o svobodném přístupu k informacím“). Je teda možné konštatovať, že obe vyššie spomínané zákony upravujú pravidlá a podmienky poskytovania informácií zo strany orgánov verejnej moci a rovnako upravujú postup, pravidlá, podmienky a rozsah slobodného prístupu k informáciám na území štátu.

Právo na informácie a slobodný prístup k informáciám

Právo na informácie ako súčasť základných ľudských práv a slobôd na jednej strane priznáva právnickým a fyzickým osobám právo prijímať a rozširovať informácie[2], no na druhej strane zaväzuje orgány verejnej moci informácie povinne zverejňovať alebo na žiadosť sprístupňovať.

V rámci informačného práva rozlišujeme dva prístupy k poskytovaniu informácií zo strany orgánov verejnej moci. Prvým prístupom je aktívny prístup k informáciám, ktorý spočíva v proaktívnom zverejňovaní informácií o činnosti orgánov verejnej moci. Druhým prístupom je pasívny prístup k informáciám, ktorého podstatou je reaktívne odpovedanie na žiadosť o sprístupnenie informácií, ktorú orgánu verejnej moci adresuje verejnosť. Právo na informácie však nezaväzuje len orgány verejnej moci, ale aj štát ako taký. V tomto prípade sa jedná o negatívny záväzok štátu, ktorým je záväzok nebrániť verejnosti v prístupe k informáciám (P. Ikrényi a I. Ikrényi 2023).

Slobodný prístup k informáciám sa etymologicky skladá z dvoch slovných spojení, zo slovného spojenia „sloboda informácií“ a slovného spojenia „prístup k informáciám“. Sloboda informácií znamená umožnenie prijímať a rozširovať informácie a prístup k informáciám je schopnosťou efektívneho vyhľadávania, prijímania a rozširovania informácií jednotlivcom. Slobodný prístup k informáciám orgánov verejnej moci je veľmi dôležitým atribútom, ktorý významne ovplyvňuje efektivitu fungovania demokratických systémov (P. Ikrényi a I. Ikrényi 2023).

So slobodným prístupom k informáciám sa veľmi úzko spája princíp otvorenosti verejnej správy, ktorý je typický pre všetky demokratické štáty. Podstatou spomínaného princípu je konštatovanie, že všetko čo nie je označené ako tajné, je, respektíve musí byť verejné. Orgány verejnej moci disponujú veľkým množstvom informácií, ktoré nie je možné posudzovať rovnako, napríklad informácie, ktoré je potrebné chrániť s odôvodnením verejného záujmu tieto orgány sprístupniť ani zverejniť nemôžu. Rovnako nemôžu sprístupniť alebo zverejniť informácie, ktoré zákonná úprava sprístupniť alebo zverejniť priamo zakazuje.

[2] Samozrejme prihliadajúc na zákonné obmedzenia prístupu k informáciám, medzi ktoré patrí napríklad obchodné tajomstvo, bezpečnosť štátu, ochrana osobných údajov a pod.

Wilfling taktiež poukazuje na fakt, že pred prijatím zákona o slobodnom prístupe k informáciám v podmienkach Slovenskej republiky platil v oblasti slobodného prístupu k informáciám princíp diskrétnosti, ktorý znamená, že verejné sú len tie informácie, ktoré zákonná úprava za verejné označí, teda všetky ostatné informácie sú tajné. Daný princíp diskrétnosti v oblasti slobodného prístupu k informáciám autor považuje za znak autoritatívnych a nedemokratických režimov (Wilfling 2012).

Informačné právo v spojení so slobodným prístupom k informáciám neponímame len z právneho hľadiska, dôležitý dopad má aj na rozhodovanie verejnosti vo voľbách a na kontrolu orgánov verejnej moci zo strany verejnosti. Prístup verejnosti k informáciám posilňuje legitimitu orgánov verejnej moci a rovnako zvyšuje aj dôveru verejnosti orgánom štátu. V tomto prípade je možné identifikovať aj motivačný charakter informačného práva, pretože motivuje orgány verejnej moci k transparentnejšiemu a odbornejšiemu správaniu sa a zákonnému a odbornému rozhodovaniu. Pokiaľ si orgány verejnej moci uvedomujú kontrolu zo strany verejnosti, bude aj ich následná činnosť viesť k vyššej transparentnosti. Práve transparentnosť a slobodný prístup k informáciám sú dôležitými ukazovateľmi demokratickej a pluralistickej spoločnosti, ktorá vykonáva dobrú správu vecí verejných. Orgány verejnej moci, ale aj verejnosť má dbať na presadzovanie informačného práva a s ním spojeného slobodného prístupu k informáciám (P. Ikrényi a I. Ikrényi 2023). Niektorí autori priznávajú vlastníctvo informácií[3] občanom, pretože moc pochádza od občanov. Tieto informácie dávajú možnosť občanom vytvárať si vlastný názor na fungovanie orgánov verejnej moci, ale aj štátu ako celku a na základe týchto informácií sa potom rozhodujú vo voľbách. Informovanosť občanov je veľmi dôležitým faktorom kontroly verejnej moci, prispieva k lepšiemu fungovaniu verejnej správy, znižuje riziko korupcie vo verejnej správe a zvyšuje dôveru občanov v štát a orgány verejnej moci (Wilfling 2012).

Právo na informácie však so sebou nesie aj jeden veľmi negatívny jav, ktorým je zneužívanie daného práva. Občania totiž v niektorých prípadoch zahlcujú orgány verejnej moci desiatkami až stovkami žiadostí o poskytnutie informácií, čo má za následok znefunkčnenie týchto orgánov (Soldán 2015). Kováčová upriamuje pozornosť na skutočnosť, že zákon o slobodnom prístupe k informáciám nedisponuje presnou definíciou informácie, čo má podľa autorky za následok vyžadovanie až bizarných informácií zo strany žiadateľov. Rovnako taktiež poukazuje na problém nadmerného využívania žiadosti o sprístupnenie informácií, pri ktorom dochádza až k šikanovaniu orgánov verejnej moci, čo má za následok znemožnenie riadneho chodu orgánu (Kováčová 2016).

Komparácia žiadosti o sprístupnenie informácií a jej vybavenia v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky

Žiadosť o sprístupnenie informácií predstavuje jednu z dvoch možností získania informácií od orgánov verejnej moci v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Prvou možnosťou je samotné zverejnenie informácie orgánom verejnej moci. V prípade, že informácia nie je zverejnená môže fyzická alebo právnická osoba požiadať orgány verejnej

[3] Informácie, ktorými disponuje štát a orgány verejnej moci.

moci o sprístupnenie požadovanej informácie prostredníctvom žiadosti o sprístupnenie informácií.

V podmienkach nami sledovaných krajín nachádzame viacero rozdielov v žiadosti o poskytnutie informácií a jej vybavovania zo strany orgánov verejnej moci. Po formálnej stránke sa žiadosti o poskytnutie informácií od seba nijako výrazne nelíšia. V zmysle §14 ods. 1 zákona o slobodnom prístupe k informáciám je možné žiadosť podať písomnou formou alebo ústnou formou, rovnako ustanovenie v §14 ods. 1 vymedzuje aj spôsoby podania žiadosti a to faxom, elektronickou poštou alebo iným spôsobom, ktorý bude technicky vykonateľný. Ďalšou náležitosťou žiadosti z dikcie §14 ods. 2 je, že musí byť zrejme, ktorej povinnej osobe žiadateľ žiadosť adresuje. Rovnako musí žiadateľ uviesť svoje meno a priezvisko/názov alebo obchodné meno právnickej osoby, adresu pobytu/sídlo právnickej osoby, musí uviesť akú informáciu požaduje sprístupniť a aj formu, ktorou má byť informácia sprístupnená. V prípade, ak žiadosť vyššie spomenuté náležitosti neobsahuje, v zmysle §14 ods. 3 povinná osoba musí bezodkladne vyzvať žiadateľa, aby doplnil žiadosť v lehote, ktorá nie je kratšia ako 7 dní a žiadateľa o doplnení poučí. Ak žiadateľ svoju žiadosť podľa poučenia povinnej osoby nedoplní, žiadosť povinná osoba odloží. Žiadosť je v podmienkach Slovenskej republiky podaná dňom, kedy bola povinná osoba oboznámená so žiadosťou a je príslušná v danej veci konať.

V podmienkach Českej republiky je možné žiadosť podať taktiež v dvoch formách a to v ústnej forme a v písomnej forme. Samotný zákon o svobodném přístupu k informacím neudáva taxatívne vymedzenie spôsobov podania žiadosti, stanovuje len, že žiadosť môže byť podaná aj prostredníctvom siete alebo služby elektronickej komunikácie[4] (Furek, 2016). Všetky ostatné náležitosti aj deň podania žiadosti sa v zásade nelíšia. Jedinou odlišnosťou vo formálnych náležitostiach žiadosti je vyžadovanie dátumu narodenia u fyzickej osoby a identifikačného čísla u právnickej osoby zo strany orgánov verejnej moci v Českej republike. Rozdiel však nachádzame v prípade neúplného vyplnenia žiadosti, v zmysle §14 ods. 5 písm. a) a b) zákona o svobodném přístupu k informacím povinná osoba vyzve žiadateľa na doplnenie žiadosti v lehote do 7 dní od podania žiadosti. Žiadateľ je povinný doplniť žiadosť do 30 dní od doručenia výzvy, v prípade nedoručenia doplnenej žiadosti povinná osoba žiadosť odloží.

Výrazný rozdiel je však badateľný pri dĺžke lehoty na vybavenie žiadosti. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám v §17 ods. 1 uzákoňuje lehotu na vybavenie žiadosti v maximálnej dĺžke 8 dní, ktorá plynie od dňa oboznámenia orgánu verejnej moci so žiadosťou. Táto lehota môže byť v zmysle §17 ods. 2 tohto zákona predĺžená najviac o 8 dní a v prípade, že sa žiadosť sprístupňuje nevidiacej osobe, je možné lehotu predlžiť o najviac 15 dní. Ustanovenie obsiahnuté v §14 ods. 5 písm. d) zákona o svobodném přístupu k informacím stanovuje orgánom verejnej moci na území Českej republiky 15 dňovú lehotu na vybavenie žiadosti, ktorá plynie od dňa, kedy orgán žiadosť prijal. Stanovenú 15 dňovú lehotu je možné z dikcie §14 ods. 6 predlžiť o 10 dní.

V prípade, ak povinný orgán žiadosti ako celku nevyhovie, nevyhovie jej časti alebo na žiadosť v stanovenej lehote nevybaví, je možné podať odvolanie alebo rozklad v súvislosti

[4] Iné spôsoby podania žiadosti, napríklad podanie poštou, zákon v žiadnom prípade nevylučuje.

od orgánu verejnej moci, ktorý žiadosť vybavil, respektíve vybaviť mal. Priamo zákon o slobodnom prístupe k informáciám v §19 upravuje možnosti opravných prostriedkov vo vyššie spomínaných prípadoch a určuje odvolacie orgány. V zmysle §19 je možné proti rozhodnutiu podať odvolanie v lehote 15 dní od doručenia rozhodnutia, respektíve od márneho uplynutia lehoty na rozhodnutie. Taktiež je možné podať rozklad voči rozhodnutiu ústredného orgánu štátnej správy. Odvolanie sa doručuje povinnému orgánu, ktorý o žiadosti rozhodol/mal rozhodnúť a o odvolaní rozhoduje z dikcie §19 ods. 2 nadriadený orgán povinnej osoby, ktorá rozhodla/rozhodnúť mala. V podmienkach slovenskej republiky je prípustná aj autoremedúra, ktorá spočíva v rozhodnutí o odvolaní povinnou osobou, ktorá informácie neposkytla. Autoremedúra je možná len v prípade, že povinná osoba vyhovie žiadosti ako celku. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám v tomto ustanovení označuje za odvolací orgán obce jej starostu, respektíve primátora. Problematickým sa javí určenie odvolacieho orgánu v prípade, ak povinnou osobou je samosprávny kraj.

Rozklad v podmienkach Slovenskej republiky upravuje Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok), konkrétne v §61 ods. 1, 2 a 3. Rozklad je možné podať len proti neprávoplatnému rozhodnutiu ústredného orgánu štátnej správy, ktoré bolo vydané na prvom stupni. Lehota na podanie rozkladu je 15 dní od doručenia rozhodnutia. O rozklade v tomto prípade rozhoduje vedúci ústredného orgánu štátnej správy avšak na základe odpuručenia rozkladovej komisie (Píry 2022).

Ikrényi P. (2023) podotýka, že zákon o slobodnom prístupe k informáciám výslovne nereguluje oblasť odvolania v podmienkach samosprávnych krajov. V prípade povinnosti samosprávneho kraja sprístupňovať informácie v rámci slobodného prístupu k informáciám hovorím o prenesenom výkone štátnej správy, nie výkon samosprávy. Autor sa stotožňuje s použitím analógie, a teda ak je povinná osoba obec a odvolacím orgánom je starosta obce, potom je možné konštatovať, že ak je povinnou osobou samosprávny kraj, odvolacím orgánom je predseda samosprávneho kraja (Ikrényi P. 2023).

V podmienkach Českej republiky je taktiež voči nesprístupneniu informácií možné podať odvolanie alebo rozklad[5], v súvislosti od povinného orgánu, ktorý rozhodnutie vydal/vydať mal. Odvolanie je upravené v §16 zákona o svobodném přístupu k informacím, rovnako ako v podmienkach Slovenskej republiky je možné odvolanie podať do 15 dní od doručenia rozhodnutia/uplynutia lehoty na rozhodnutie. Lehota na rozhodnutie o odvolaní a rovnako na rozhodnutie o rozklade je stanovená na 15 dní. Povinný orgán však môže pred doručením odvolania odvolaciemu orgánu rozhodnúť aj sám. Novelou č. 111/2019 Sb. sa zaviedol do právnej úpravy v podmienkach Českej republiky takzvaný „informační příkaz“, v rámci ktorého môže povinný orgán rozhodnúť v prípade, ak nie je zákonný dôvod na neposkytnutie informácií (Jelínková a Tuháček 2019). Odvolacie orgány sú v podmienkach Českej republiky zakotvené v §178 Zákona č. 500/2004 Sb. Zákon správní řád. V zmysle ustanovení §178 je odvolacím orgánom ten orgán, ktorý stanovuje osobitný zákon, v prípade obce je však odvolacím orgánom krajský úrad a odvolacím orgánom orgánu kraja je Ministerstvo vnútra alebo ústredný správny úrad.

[5] Rozklad sa podáva voči rozhodnutiu ústredného správneho orgánu, ministra alebo vedúceho ústredného správneho orgánu.

Stručné porovnanie žiadosti o poskytnutie informácií a jej vybavenia sme prehľadne zakomponovali do nasledujúcej Tabuľky 1.

	Slovenská republika	**Česká republika**
Formy podania žiadosti	Ústna a písomná	Ústna a písomná
Spôsoby podania žiadosti	Široká škála spôsobov podania	Široká škála spôsobov podania
Formálne náležitosti žiadosti	Označenie povinnej osoby, požadovaná informácia, forma sprístupnenia, meno a priezvisko/názov alebo obchodné meno, adresa pobytu/adresa sídla	Označenie povinnej osoby, požadovaná informácia, forma sprístupnenia, meno a priezvisko/názov alebo obchodné meno, adresa pobytu/adresa sídla, dátum narodenia/identifikačné číslo
Deň podania žiadosti	Deň, keď bola žiadosť oznámená povinnej osobe	Deň, kedy ju obdržal povinný subjekt
Výzva žiadateľa na doplnenie žiadosti	Bezodkladne	Do 7 dní
Lehota na doplnenie žiadosti	Nie kratšia ako 7 dní	Do 30 dní
Lehota na vybavenie žiadosti	Do 8 dní	Do 15 dní
Predĺženie lehoty na vybavenie žiadosti	Najviac 8 dní, v prípade sprístupnenia informácie nevidiacej osobe najviac 15 dní	Najviac 10 dní
Odvolanie	Do 15 dní	Do 15 dní
Rozklad	V prípade rozhodnutia ústredného orgánu štátnej správy	V prípade rozhodnutia ústredného správneho orgánu, ministra alebo vedúceho ústredného správneho orgánu
Odvolací orgán obce	Starosta obce / primátor mesta	Krajský úrad
Odvolací orgán kraja	Predseda samosprávneho kraja	Ministerstvo vnútra alebo ústredný správny úrad
Úrad pre ochranu osobných údajov/ Úřad pro ochranu osobních údajů	Žiadne právomoci v tejto oblasti	Odvolací orgán v prípade, že nie je možné odvolací orgán určiť, prieskumné konanie o rozhodnutí nadriadeného orgánu v odvolaní/rozklade, ochrana pred nečinnosťou

Tabuľka 1 – Komparácia žiadosti o sprístupnenie informácií a jej vybavenia v Slovenskej republike a Českej republike
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe zákona o slobodnom prístupe k informáciám a zákona o svobodném přístupu k informacím

Významné postavenie v oblasti slobodného prístupu k informáciám má v podmienkach Českej republiky Úřad pro ochranu osobních údajů (ďalej len „úřad“). Úřad od 2. januára 2020 začal vykonávať novú pôsobnosť v oblasti slobodného prístupu k informáciám. V danej oblasti úřad vykonáva 3 zásadné funkcie. Prvou funkcia je spojená s odvolacím konaním, úřad je nadriadeným orgánom podľa zákona o svobodném přístupu k informacím v prípade, pokiaľ nie je možné nadriadený orgán určiť v zmysle §178 správního řádu. Druhou funkciou je funkcia úřadu ako prieskumného orgánu. Úřad jediným orgánom v podmienkach Českej republiky, ktorý môže viesť prieskumné konanie v oblasti slobodného prístupu k informáciám. Výkon tejto funkcie spočíva v právomoci preskúmavať rozhodnutia orgánov v odvolacom a rozkladnom konaní pri odmietnutí poskytnutia informácií. Úřad taktiež zastáva funkciu ochrancu pred nečinnosťou nadriadených orgánov v oblasti odvolania, rozkladu a sťažnosti podľa zákona o svobodném přístupu k informacím.

Návrhy riešení problematických oblastí

V oblasti slobodného prístupu k informáciám sme zaznamenali v podmienkach Slovenskej republiky viacero problémových oblastí, s ktorými sa podľa nášho názoru vedela Česká republika vysporiadať lepšie. Ako problémovú oblasť vnímame najmä dĺžku lehoty na vybavenie žiadosti. V podmienkach Slovenskej republiky je táto lehota stanovená na 8 dní, čo výrazne komplikuje vybavovanie žiadosti v malých obciach. V malých obciach sa častokrát stretávame s úradnými hodinami obecných úradov, ktoré sú stanovené len jeden deň v týždni po dobu pár hodín. Z tohto dôvodu môže dôjsť k situácií, kedy obec nevybaví žiadosť z dôvodu, že na deň úradných hodín pripadne štátny sviatok, deň pracovného pokoja, dovolenka starostu obce, prípadne administratívnych pracovníkov obce alebo nepredvídaná udalosť, ktorá znemožní úradovanie. V takomto prípade sa obec nie vlastným pričinením stáva nečinnou a je možné voči nej použiť sťažnosť alebo až správnu žalobu. Podľa nášho názoru by bolo prínosné, keby lehota na vybavenie žiadosti bola predĺžená napríklad po vzore Českej republiky na 15 dní, čo by eliminovalo vyššie spomenuté problémy najmä v malých obciach.

Za ďalšiu problematickú oblasť považujeme rozhodovanie starostov na oboch stupňoch. Znovu použijeme príklad malých obcí, ktoré nemajú zamestnaného žiadneho administratívneho pracovníka. V tomto prípade o žiadosti o poskytnutie informácií rozhoduje na prvom stupni starosta obce, avšak rovnako starosta obce rozhoduje aj na druhom stupni o odvolaní voči prvostupňovému rozhodnutiu. Takýto jav je v demokratickom a právnom štáte bezpochyby javom nežiadúcim. V tomto prípade nie je možné použiť príklad z Českej republiky, kde odvolacím orgánom obce je krajský úrad, pretože voľba starostu je v tejto krajine nepriama, teda je volený obecným zastupiteľstvom. Starosta v českej republike teda nie je priamo volený občanmi obce ako je to v prípade starostov v podmienkach Slovenskej republiky. Ako možnosť sa v tomto prípade javí preniesť kompetenciu rozhodovania o odvolaní na obecné zastupiteľstvo, no aj v tomto prípade nastávajú problematické oblasti. V prípade prenesenia tejto kompetencie na obecné zastupiteľstvo by mohla nastať situácia, na ktorú upozorňuje Kováčová (2016) alebo Soldán (2015), kedy budú občania zahlcovať obecné úrady desiatkami až stovkami žiadostí o sprístupnenie informácií. V tomto prípade by rokovania obecného zastupiteľstva prebiehali takmer každý týždeň, ak nie každý deň. Za

najlepšiu možnosť riešenia predloženého problému považujeme prenos kompetencií v odvolacom konaní na okresný úrad. Ikrényi P. (2023) poukazuje na fakt, že v prípade povinnosti poskytovania informácií sa nejedná o výkon samosprávy, ale o prenesený výkon štátnej správy. Teda v prípade, ak by mala nastať situácia, že starosta obce by mal rozhodovať na oboch stupňoch, odvolacím orgánom by v tomto prípade bol okresný úrad ako najbližší nadriadený orgán obce pri realizácií preneseného výkonu štátnej správy.

Na záver je potrebné vyzdvihnúť prácu Úřadu pro ochranu osobních údajů, ktorý zastáva vyššie popísané kompetencie v oblasti ochrany slobodného prístupu k informáciám. Zastávame názor, že v podmienkach Slovenskej republiky by taktiež bolo vhodné takéto kompetencie na Úrad pre ochranu osobných údajov preniesť, respektíve zriadiť nový úrad, ktorý by tieto kompetencie vykonával. Významnú úlohu a dôležitosť tohto úradu potvrdzujú počty podaní, ktoré daný úrad vybavil od jeho vzniku. Z údajov získaných z Výroční zprávy Úřadu pro ochranu osobních údajů za rok 2022 vyplýva, že počet vybavených podaní výrazne stúpa. V roku 2020[6] vybavil 526 podaní, v roku 2021 694 podaní a v roku 2022 737 podaní.

Záver

Slobodný prístup k informáciám je v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky bezpochyby rešpektovaným a dodržiavaným inštitútom v rámci ktorého občania oboch krajín môžu požadovať informácie od orgánov verejnej moci. Po tridsiatich rokoch samostatnosti môžeme konštatovať, že právna úprava informačného práva, ale aj slobodného prístupu k informáciám v oboch sledovaných krajinách nevykazuje výrazné rozdiely. Je možné badať len minimálne rozdiely, no napriek tomu aj tieto minimálne rozdiely môžu predstavovať inšpiráciu pre právny poriadok Slovenskej republiky. Máme za to, že Česká republika sa lepšie vysporiadala s problémovými oblasťami, ktoré sme načrtli v predchádzajúcej časti príspevku a bolo by vhodné uvážiť, či je možné vykonať zmeny v právnom poriadku Slovenskej republiky po vzore právneho poriadku Českej republiky.

Je však potrebné poukázať na fakt, že nie všetky problematické oblasti zapríčinil právny poriadok alebo orgány verejnej moci. V podmienkach Slovenskej republiky sa stretávame aj so zahlcovaním orgánov verejnej moci žiadosťami o sprístupnenie informácií zo strany občanov. V niektorých prípadoch môžeme hovoriť aj o stovkách žiadostí, ktoré podávajú občania a znemožňujú chod týchto orgánov, dokonca dochádza až k šikanóznemu správaniu zo strany občanov.

Právo na informácie a hlavne slobodný prístup k informáciám nemôžeme chápať ako nástroj pomsty voči orgánom, ktoré nerozhodli v inej veci v náš prospech. Musíme si vážiť, že máme právo na informácie Ústavou SR zaručené, pretože ani v 21. storočí nie je samozrejmosťou, že právo na informácie a slobodný prístup k informáciám sú garantované občanom všetkých štátov.

Tento článok odporúčal na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. JUDr. Peter Molitoris, PhD.

[6] Rok, kedy úrad začal vykonávať kompetencie v tejto oblasti.

Použitá literatúra

1. FUREK, A. eds. 2016. *Zákon o svobodném přístupu k informacím. Komentář.* Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-273-1.
2. IKRÉNYI, P. 2023. Opravné prostriedky. In: IKRÉNYI, P. a BAKO, M. eds. *Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck. ISBN 978-80-8232-036-0.
3. IKRÉNYI, P. a IKRÉNYI, I. 2023. Všeobecne k slobodnému prístupu k informáciám. In: IKRÉNYI, P. a BAKO, M. eds. *Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck. ISBN 978-80-8232-036-0.
4. JELÍNKOVÁ, J. a TUHÁČEK, M. 2019. *Zákon o svobodném přístupu k informacím. Praktický komentář. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7598-548-4.
5. KOVÁČOVÁ, E. 2016. *Kontrola ako záruka zákonnosti a ústavnosti pri výkone verejnej správy.* Banská Bystrica: Belianum. ISBN 978-80-557-1202-4.
6. Organizácia spojených národov, 1948. *Všeobecná deklarácia ľudských práv* [online]. [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights.
7. PÍRY, M. 2022. *Zákon o správnom konaní (správny poriadok). Veľký komentár.* Žilina: Eurokódex s. r. o. . ISBN 978-80-8155-111-6.
8. Rada Európy, 1950. *Európsky dohovor o ľudských právach* [online]. [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG.
9. SOLDÁN, A. 2015. *Slobodný prístup k informáciám v samospráve*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o. . ISBN 978-80-8168-269-8.
10. Usnesení předsednictva České národní rady č.2/1993 Sb. o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.
11. Úřad pro ochranu osobních údajů, 2022. *Výroční zpráva Úřadu pro ochranu osobních údajů*. [online]. [cit. 2023-11-15]. Dostupné z: https://uoou.gov.cz/media/vyrocni-zpravy/dokumenty/uoou-vz2022-el.pdf.
12. Úřad pro ochranu osobních údajů, 2023. *Právo na informace*. [online]. [cit. 2023-11-15]. Dostupné z: https://uoou.gov.cz/cinnost/pravo-na-informace.
13. Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza LISTINA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej federatívnej republiky.
14. WILFLING, P. 2012. *Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Komentár. Problémy z praxe. Rozhodnutia súdov*. Pezinok: VIA IURIS. ISBN 978-80-970686-4-6.
15. Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím.
16. Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií).
17. Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.
18. Zákon č. 500/2004 Sb. Zákon správní řád.
19. Zákon č. 71/1967 Zb. o spávnom konaní (správny poriadok).

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189